

עין משפט
גד מצוה

קיד א מיי פ"ה מה' שבעות ה' יג סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעי' טז:

קמז ב מיי' שס פ"ב ה' א סמג שס טוש"ע י"ד סי' רלז ס"ב:
קמז ג מיי' שס פ"ה הלכה יט:

קיו ד מיי' שס פ"ב הלכה א ופ"ב מה' נדרים הל"א סמג שס טוש"ע שס וס"י סעי' אן:

תורה אור השלם

1. ובאו הפנים המאריים האלה במעיקר לצבות בטן ולנפול ירך ואמרה האשה אמן אמן: במדבר ה כב

הנהגות הב"ח

(א) במשנה מפי חזקים חייב כיצד אמר לא אכלתי היום (וכ"ה במשנה שנמשניות): (ב) תוס' ד"ה שבעה כו' תימה: י"ב עיין באשר"י פ"א סי' טז מתוך קושא זו:

מוסף רש"י

הנה חד דאחזיק בו'. אלמא דהוא גדול מקורת בית הכז (נדרים כה.). אורוותא תיבנא. אילטנלאות מלאות מכן (שם). בטרוף. נחש מנומר לא משתכח כקורת בית הכז (שם). מיטרף טריפין. הו' טמערין (שם). בשגבור טרוף. ולא הו' גדול כי הלי גווא' (שם). שבעות העדות כו'. ראה לקמן ל א. הדרן עלך שבעות שתיים

כט:

כ' היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו. הא דאמרינן (גיטין דף לו.) **נדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה** אין ללמוד מכאן דהיינו שנים לחודיה דלמלא דעת הקצ"ה שאני ואס תאמר ואומן חרמות שאנו גוזרין על דעת הקצ"ה ועל דעת הקהל היאך יש להן הימר דאפי' על דעת הקהל גרידא הוה על דעת רבים ועוד היכי מישמרי בלא חרטה וי"ל דענת הקהל כך הוא שיתירו כשירצו ואפי' בלא חרטה ומה שמסכימים דעת הקצ"ה תקנו הגאונים לחומרא בעלמא ולא דמי למה שהשגיע משה שהקצ"ה נוה להשגיע אצל חרמות שאנו גוזרים הכל תלוי בדעת הקהל לחוד: **גבו** טרוף **קאמר**. במסכת נדרים (ד' כה.) פריך ולימני טרוף ומשני מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הכז טרוף ונפקא מינה למקח וממכר:

(לעיל ע"א) **משום** קניא דרבא.

נראה דקפץ ומשגע דמסתמא רבא היה יודע הצרייתא והיה משגיע אותו על דעת המקום ועל דעת צ"ד: **לשבעה שאובא כבר** זו שבעה שלא אוכלנה הראשונה שבעות ביטוי והשניה שבעות ביטוי (ג) תימה דשניהם שבעות ביטוי דשבעה שאוכל היינו כוית כמו שבעה שלא אוכל דאמר רבא לעיל (ד' כז:) דחייב אס אכל מית ושלא אוכלנה היינו שלא אוכלנה כולה כדאמר רבא נמי לעיל ושמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל: **שבעות** העדות נוהגת **באנשים אבל לא בנשים**. צריש פרק שבעת העדות נפקא לן מועמדו שני האנשים אס כן אשה פסולה לדון דהא מנן פ' בא סוין (מדה ד' מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד והא דכתיב (שופטים ד') והיא שפטת את ישראל איכא למימר שהיתה מלמדת להם הדינים ח"נ לפי שהיתה נביאה היו מקצלים אותה עליהם וכן יש צירושלמי מעמה שאין האשה מעידה אינה דנה מיהו תימה דספ"ק דצ"ק (ד' טז. ושם) ובקדושין (ד' לה.) דרשין מאשר תשים לפנייה דהשוה הכמוצ אשה לאיש לכל הדינים ואי אשה פסולה לדון הא לא מיירי לפנייהם אלא כנשכים לדון כדדריש פרק המגרש (גיטין ד' פח: ושם) לפנייהם ולא לפני עוזדי כוכבים לפנייהם ולא לפני הדיוטות וי"ל דקרא איירי בתרוייהו צדיינים ובגידונים וממעט עוזדי כוכבים והדיוטות משום דלפניהם קאי אאלהים דמשמע מומחין וקאי נמי אנידונין וכל ישראל האנשים ונשים בכלל זה:

הדרן עלך שבעות שתיים

ואלא שמואל מאי קא משמע לן

הדרן עלך שבעות שתיים

אהדרי. דהא הכא מפי אחרים הוא ומחייב ר"מ שלא צצ"ד: **דוקיא דמסני' קמ"ל**. אשמעינן דדוקא מנן מפי אחרים פטור ודקמני מתניתין סיפא אחת זו ואחת זו מושגע מפי אחרים חייב דדוקא בענו אמן מנן כדקמני ואמרו אמן דלא תימא אורחא דמילתא קמני:

שבועות שתיים פרק שלישי שבועות

אלא. הכי קאמר להו לא על דעתכס כי היכי דתהוי שבעתכס על דעת אחרים ולא יוכלו הס להמירה דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה ! ולא. הוי נחש עב כקורת בית הכז בתמיה: **והא הכוא**. נחש צשני שצור מלכא:

אלא כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו: ואם לא ראיתי נחש כקורת בית הכבד: ולא (ה) והא ההוא דהוה בשני שבור מלכא הוה חד דאחזיק תליסר אורוותא תיבנא אמר שמואל בטרוף כולהו נמי מיטרף טריפין בשגבו טרוף: שבעה שאוכל כבר זו שבעה שלא אוכלנה כו': השתא משום שבעות ביטוי מוחייב משום שבעות שוא לא מוחייב הרי יצתה שבעה לשוא אמר ר' ירמיה תני **"אף על שבעות ביטוי: ברתני'** שבעות ביטוי נוהגת באנשים ובנשים בקרובים וברחוקים בכשרין ובפסולין בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו (א) וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד שבעות שוא נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד ומפי עצמו (א) וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור יאחת זו ואחת זו המושבע מפי אחרים חייב (ז) (אם) (ב) (א) לא אכלתי היום (ג) ולא הנחתי תפלין היום משביעך אני ואמר אמן חייב: **גבו'** אמר שמואל יכל העונה אמן אחר שבעה כמוציא שבעה בפיו דמי דכתיב יאמרה האשה אמן אמן אמר רב פפא משמיה דרבא מתני' ובריייתא נמי דיקא דקתני (י)שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים בכשרין ולא בפסולין ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד ובפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד דברי רבי מאיר ותניא בבריייתא שבעות העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבעה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו (לו) אמן בין בפני ב"ד בין שלא בפני בית דין בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפרו בהם חייבין דברי רבי מאיר קשיין אהדרי אלא לאו ש"מ הא דענה אמן הא דלא ענה אמן ש"מ אמר רבינא משמיה דרבא מתניתין דהכא נמי דיקא דקא תני שבעות ביטוי נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרין ובפסולין בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו אין מפי אחרים לא וקתני סיפא זה וזה מושבע מפי אחרים חייב קשיין אהדרי אלא לאו ש"מ הא דענה אמן הא דלא ענה אמן

ש"מ הא דענה אמן דוקיא דמתניתין קא משמע לן:

שבועות פרק שלישי שבועות

אלא. הכי קאמר להו לא על דעתכס כי היכי דתהוי שבעתכס על דעת אחרים ולא יוכלו הס להמירה דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה ! ולא. הוי נחש עב כקורת בית הכז בתמיה: **והא הכוא**. נחש צשני שצור מלכא:

מלא שלש עשרה אורות סוקים תבן. שהיה בולע בני אדם ועשו חבילות מכן ומתנו בהן בהמות וחיות וגחלי אש טמונים בהן וצלעם ובערו בגופו ומת. לישנא אחרינא גרסינן ארידתא חבילות: **צטרוף**. הא דקאמר כקורת בית הכז שיש בו חריצים כך ראיתי נחש מנומר: **כולסו נמי מיטרף טריפי** ומשני **צצגזו טרוף**. נשגע שהיה טרוף צגזו ואין נחש עשוי צחצחירות אלא צגרונו: **קסני לא אכלה עובר משום שבעות ביטוי אשבעים שטוי מוחייב אשבעים שוא לא מוחייב**. בתמיה: וכי הנשגע צטטל את המזאת וקיים שבעתו אינו עובר משום שוא והרי כשיצאה השבעה מפיו יצאה לשקר על דבר שאי אפשר לו ומאותה שעה הוא עובר אפי' קיים שבעתו: **סני אף על שבעות ביטוי**. והכי קאמר אכלה עבר על שבעת שוא לחודה לא אכלה עבר על שתינן על שבעת ציטוי שלא קיים ועל שבעת שוא אע"פ שקיימה: **ברתני' נוהגם צאנשים וצנשים כו'**. משום דצעי למיתני בשבעת העדות (לקמן ד' ג.) צאנשים ולא צנשים צרחוקים ולא צקרוצים וכו' תני בהנך נוהגם בכל אלו: **צרחוקים**. כגון שאתן לפלוני רחוק או קרוב: **צצשרין**. לעדות או צפסולין: **מפי עצמו**. שמוציא הוא שבעה מפיו כדכתיב קרא והוא הדין נמי למושגע מפי אחרים ואמר אמן כדקתני סיפא ואחת זו ואחת זו המושגע מפי אחרים חייב אצל לא אמר אמן פטור כגון משגיעני עליך אס אכלת אס לא אכלת ואמר לו אכלתי או לא אכלתי: **אמר שבעים שוא צקרוצין וצרחוקים**. אמר על האיש שהוא אשה בין קרוב ובין רחוק: **גבו' כמוציא שבעה מפיו**. לכל דבר בין להתחייב משום ציטוי דצעינן שיוציא צשפתיו בין לענין שבעת עדות דמחייב ר' מאיר מפי עצמו אף שלא צצית דין: **מסני' וצרייתא נמי דיקא**. מדמקשינן מתניתין וצרייתא אהדדי ולא מיתריך אלא צהכי: **אלא צראויין להעיד**. מפשע לקמן [לז]. למעוטי מלך דתנן (סנהדרין יח.) המלך לא מעיד: **עד שיכפרו צו צצ"ד**. דכתיב (ויקרא ה) אס לא יגיד צמקום הראוי להגדה הכמוצ מדבר וקרא צמושגע מפי אחרים כתיב ושמענה קול אלה (י) אצל מפי עצמו בין צצ"ד בין שלא צצ"ד חייצין דיליף ליה ר"מ צצפרק דלקמן (דף לז.) צג"ש: **משגיעני עלינס ואמרו אמן בין בפני צ"ד בין שלא צפני צ"ד חייצין**: ה"ג קשיין

צצ"ד חייצין דיליף ליה ר"מ אחרים פטור ודקמני מתניתין סיפא אחת זו ואחת זו מושגע מפי אחרים חייב דדוקא בענו אמן מנן כדקמני ואמרו אמן דלא תימא אורחא דמילתא קמני:

הדרן עלך שבעות שתיים

מסורת הש"ס

(א) מריס כה.. (ב) [לעיל מ:]; (א) [שט:]; (ד) [בגיי"ף ובג"ש:]; [לעיל כה:]; (ט) [לעיל כה:]; (י) [לקמן לז.]; (י) [מסת טז.]; (ח) [ויקרא ה];

רבינו חננאל

משה לישראל אמר להן הוו יודעין שלא לדעתכם אני משביעכם אלא לדעתי ודעת המקום כו'. ואסיקנא אלא משום דלא תיהוי (הפרה) לשבועתייהו כו': אמ לא ראיתי נחש כקורת בית הכבד. תליסר אדרייתא תיבנא (א) **מתני'** נשבע לבטל המצוה שלא לעשות סוכה שלא ליטול לולב שלא להניח תפלין זו היא שבעת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור: שבעה שאוכל כבר זו שבעה שלא אוכלנה הראשונה שבעות ביטוי. והשניה שבעות שוא: **ירושלמי'** כיצד עושין אומרים לו שיאכלנה מוטב לו לעבור על שבעת שוא ולא על שבעות ביטוי. אמר שלא אוכל כבר זו. שבעה שאוכלנה. הראשונה שבעות ביטוי והשניה שבעות שוא. אומרים לו שלא יאכלנה. מוטב לו לעבור על שבעת שוא לחוד ולא על שבעת שוא וביטוי. חזקיה אמר אהן דמשתבע על תרין דאינן תרין לוקה משום שבעת שוא. בשם ריש לקיש אמר אהן דחמי מיטרא נחית (ז) ואמר קריי פלי ברכסין [ולוקה] משום שבעות שוא. ועוד אמר כ"ד בולאות היו בדרום וכולם חרבו משום שבעת שוא שהיא אמת שנאמר לשוא הכיתי את בניכם וגו': שבעות ביטוי נוהגת באנשים ובנשים כו'. וכן שבעות שוא כו' נוהגת בכל אדם בכשרין ובפסולין וכו': אמר שמואל כל העונה אמן אחר שבעה כמוציא שבעה מפיו דמי. ושמואל דיוקא דמתניתין קמ"ל וכו' ופשוטה היא. נתברר דשבעות ביטוי חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד ועל שבעות שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. ועל (שבעות שקר) שבעות העדות ושבעות הפקדון קרבן בודון ובשגגה:

הדרן עלך שבעות שתיים

(א) נראה שחסר כאן. (ב) עיי' בשו"ת הרי"י מיוש זצ"ל שגדפס זה מקרוב משונה ס' פי' נאה על דברי הירושלמי הלז.

מסורת הש"ס

(א) [לעיל כט: ג] [ומספיקה סנהדרין פ"ו], א [נש], (ד) [אבות פ"א מ"ו וע"י שבת קכג], ט [כ"ח טו, ע"ש בפרש"י ד"ה עמינו], ו [בב"ק תירלו תוספות על קושא' זו ע"ש וע"ע מוס' זכמים קג, ד"ה אין לי וכו'], ו [וע"ע מוס' יבמות קג, ד"ה בין עומד ומוס' זכמים טו, ד"ה מושב], ט [עמ"ש על הגליון בסנהד' יט: בתוס'],

תורה אור השלם
1. װעמער שני האַנשים אָשר לָקַח הָרִיב לָפָנַי הָּ לִפְנֵי הַבְּהֵמִים וְהַשֹּׁפְטִים אָשֶׁר יָדִינוּ בְיָמֵים הָהֵם: דברים יט יז

2. לא יָקוּם עַד אַחֲרֵי בְּאִישׁ לְכָל עֶזְרָן וּלְכָל חֻקֹּתַי בְּכָל חֹטֵא אֲשֶׁר יַחֲטֵא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוּ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו
3. כָּל בְּבוּדָה בֵּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת וְהָב לְבוּשָׁה: תהלים מה יד
4. לא תַעֲשֶׂה עֹדֵל בְּמִשְׁפָּט לא תִשָּׂא פִּנְיָךְ וְלֹא תִהְדָּר פְּנֵי גֵדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ: ירמיה יט טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' לרמי יפה יפה רב עולא: (ב) רש"י ד"ה ועל וכו' דלוקימנא. ר"ב לעיל בדף כו ריש ע"ב:

גליון הש"ס

גמ' למישרי בתביריה, עיין מדרש דף סב:

הגהות הגר"א

[א] במשנה השנייה, נמחק (דקאי' גס על שגגתה סס וזון העדות, ויבוס' הגירס' וזוהי):

מוסף רש"י

שבעת העדות. שמיני הכתוב עליה קרנן שנוטה, שנאמר (ויקרא ה) ושמעה קול אלה (יחזק עה). הרי דן את חבירך לכף זכות. על כל מה שתשמע עליו אמור שמתכוין לטובה עד שתדע בבירור שאיט קן, שאם אחת דן כן ידועו אותו מן השמים לוסות כמו שמפורט בפרק מפנין (אבות פ"א מ"ו, וע"י שבת קכג): **עם שאתך בתורה כו'.** עמיתך, עם אחך (ע"י ב"ח טס).

שבועת העדות פרק רביעי שבועות

שבועת העדוס נוהגם באנשים ולא בנשים. דכתיב (ויקרא ה) והוא עד בראוי להעיד דבר הכמוז ואשה פסולה לעדות כדיליף בפירקין מועמדו שני האנשים: **קרוצים**. פסולין לעדות. בסנהדרין (דף כז: ב) ילפינן לה

בפסולין. כמו גולן שהוא פסול מן התורה שנאמר (שמות כג) אל תשת

עד חמס: **אלא בראוין להעיד**.

בגמרא [נל]. מפרש למעוטי מאי: **בפני צ"ד ושלא בפני צ"ד**. אס מפי עצמו נשבע שאמר שזבעה שאיני יודע לך עדות: **ומפי אחרים**. כגון משביע אני עליכם שתצואו ותעידוני ואמרו לו אין אנו יודעים לך עדות ולא הוצילו שזבעה מפיהם אינן חייבים עד שיכפרו

כו צצ"ד דכתיב (ויקרא ה) אס לא יגיד וגו' במקום שאילו היה מגיד היה מועיל וקרא במושבע מפי אחרים כתיב אצל מפי עצמו יליף ר' מאיר בג"ש כדמפרש בגמרא [נל]. ואפי' חוץ לצ"ד: **חייבין**. קרנן עולה ויורד: על זון השבועה. שהרי לא נאמר זה ונעלם: **ועל שגגתה עם זון העדות**. שמוידים הם ויודעים לו עדות אצל שוגגים

הס על הקרנן כשאר שגגת ביטוי לשעבר דלוקימנא (א) בלאומר יודע אני ששזבעה זו אסורה אצל איני יודע שחייבין עליה קרנן: ואין חייבין על שגגתה. אס שוגגים הם לגמרי כסדורין שאין יודעין לו עדות ואחר כך נזכרו שהרי אנוסין הן לא קרינא זהו נשבעין לשקר: **גמ' מנהגי מילי**. דנשים פסולות לעדות: **בעדים הכתוב מדבר**. דבעדים משתעי קרא דכתיב לעיל מיניה כי יקום עד חמס באיש וסמין ליה ועמדו: **בעדים הכתוב מדבר**. ללמודך שאין עדות בנשים: **ואס נפשך לומר**. ואס תרצה להשיז תשובה על דרך זו

הרי לך ג"ש מפורשת שהכתוב מדבר בעדים: **ונאמר להלן שני**. על פי שני עדים: **מה אס נפשך לומר**. מה היה לו להשיז על דרך הראשונה:

ווי סימא. בתוצה ונתבע משתעי קרא ואפי' הן תוצעים רבים או נתבעים רבים בדין אחד כל המוצעים קרי להו קרא חד וכל הנתבעים קרי להו קרא חד: **מלוה צבעלי דינים שיעמדו**. (בעמידה) דהא קרא נמי צבעלי דינין איירי דכתיב אשר להם הריב (דברים יט): **שלא יהא אחד עומד ואחד יושב**. שלא יראה חזירו שמכבדין אותו יותר ממנו ויסתמנו דבריו: **הוי דן אס חזירך לנף זכות**. ולא בדין צעלי דינים הכתוב מדבר אלא ברואה חזירו עושה דבר שאתה יכול להכריעו לזד עזירה ולזד זכות הכריעו לזכות ואל תחשדהו בעזירה: **השחדל לדונו יפה**. לקמן מפרש לה למישרי בתיגריה אס בלא שני דינים לפניך ואחד מהס של תלמידי חכמים הוי פוסק אותו תחלה ופטור אותו מלפניך: **למאי שלח לי**. הא מילתא: **לחנופי ליה**. שמא להחניפו בתמיה: **למישרא בתיגריה**. כדפרישית אס בלא דין אחר לפני אפסוק את זה תחלה: **אף**

שבועת העדות פרק רביעי שבועות

שבועת העדות. מנהגי מילי. תימה אמאי לריך קרא דעצד פסול לעדות צפ' המובל (צ"ק דף פח). מלא יומתו אבות על בנים תיפוק ליה משום דגמרינן לה לה מאשה^א: **ש"רשה אין באין לדין**. אצל אי בעדים איירי אתי שפיר דאורחא

^ב**שבועת** העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקין ולא בקרובין

בכשרין ולא בפסולין ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד בפני בית דין ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד דברי ר' מאיר וחכמים אומרים יבין מפי עצמו ובין מפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד יוחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות יואינן חייבין על שגגתה ומה הן חייבין על זדון [א] השבועה הקרבן עולה ויורד: **גמ' מנהגי מילי דת"ר** יועמדו שני האנשים יבעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין כשהוא אומר יאשר להם הריב הרי בעלי דינין אמור הא מה אני מקיים ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן ^בשני מה להלן בעדים אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא מרלא כתב ואשר להם הריב כוליה קרא בבעלי דינין משתעי נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים תניא אידך ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין אמרת וכי שנים באים לדין שלשה אין באין לדין ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים וכי אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא בתובע ונתבע קא משתעי קרא נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים תניא אידך ועמדו שני האנשים בעדים תניא אמרת וכי שנים באים לדין שלשה אין באין לדין ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים וכי אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא בשתעי קא משתעי קרא נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים תניא אידך ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין אמרת וכי שנים באים לדין שלשה אין באין לדין ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא אשה לאו אורחה משום יכל כבודה בת מלך פנימה נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים ת"ר ועמדו שני האנשים ימצוה לבעלי דינין שיעמדו ^אאמר ר' יהודה שמעתי י"שאם רצו להושיב את שניהם מושיבין איזהו אסור ^בשלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך ת"ר ^גבצדק תשפוט עמיתך שלא יהא אחד יושב ואחד עומד יאחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך ד"א בצדק תשפוט עמיתך ^דהוי דן את חבירך לכף זכות תני רב יוסף בצדק תשפוט עמיתך ^העם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו ^ויפה רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן שלח ליה רב יוסף עולא חברנו עמית בתורה ובמצות אמר למאי שלח לי לחנופי ליה הדר אמר א-למישרא בתיגריה **אף**

ש"אם רצו ב"ד להושיב בו. וההיא דסנהדרין פרק כהן גדול (דף יט.) דאמר ליה שמעון בן שטח ינאי עמוד על רגליך ויעידו כך אתי דלא כר' יהודה ולדידיה צשעת גמר דין הוה ולא ^אצשעת קבלת עדות שהוא תחלת דין: **למאי ש"ח אי בו**. המ"ל להפסיק בזכותיה כדאמר'י פרק כל כתיבי הקודש (שבת דף קיט.) מיתי לי דכי אתי לורבא מרבנן קמי לדינא לא מגנינא רישא אכי סדיא עד דמהפכי בזכותיה:

למישרי י"ה תגריה. כשצאו שני דינים צבת אחת דאס בלא דין אחד תחלה לריך להקדימו כדאמרין בסנהדרין (ד' ט.) כקטן כגדול תשמעון אי נמי עשה דכזוד התורה עדיף כדאמרין פרק בתרא דכתובות (דף קו: ב) **אף**

^א**עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו** ^ביפה רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן שלח ליה רב יוסף עולא חברנו עמית בתורה ובמצות אמר למאי שלח לי לחנופי ליה הדר אמר א-למישרא בתיגריה **אף**

שמא להחניפו בתמיה: **למישרא בתיגריה**. כדפרישית אס בלא דין אחר לפני אפסוק את זה תחלה: **אף**

ל.

א א מיי' פ"ו מהל' שבועת הל' א סמג לאוין רמא: **ב** ב מיי' סס פ"ט הל' ב סמג סס: **ג** ג מיי' פ"א סס הל' יב: **ד** ד מיי' סס הל' יג: **ה** ה מיי' סס הל' יד [ופ"י מהל' שגגות הל"א]:

ו ו מיי' פ"ט מהל' עדות הל' ב ועיין ב"מ סמג לאוין קיד טוש"ע ח"מ סי' ז סעיף ד וסי' לג סעיף א: **ז** ז ח ט מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קו טוש"ע ח"מ סי' ח סעיף א וסעי' ג: **ח** י מיי' סס הל' א: **כ** [נמי] פ"ו מהל' מ"מ הל"י ופכ"א מהל' סנהדרין הל"ו טוש"ע יו"ד סי' רנב סעי' ה טוש"ע ח"מ סי' טו סעי' א]:

רבינו הנגאל

בתנ"י שבעת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים כו'. **סוגיא**. שבעת העדות נוהגת באנשים ברחוקים בכשרים בראוין להעיד בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים ואין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד: **מנא** ליה דעדות באנשים ולא בנשים שנאמר ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר כו'. פשוטה היא: **ת"ר** ועמדו שני האנשים מצוה בנידונין שיעמדו. א"ר יהודה שמעתי שאם רצו ב"ד להושיב את שניהם מושיבין ואיזהו אסור אחד יושב ואחד עומד. אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דברין. שנאמר בצדק תשפוט עמיתך: **ד"א** בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את כל האדם לכף זכות. עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה. שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. שלח ליה רב יוסף לרב נחמן עולא חברנו עם שאתך בתורה ובמצות הוא אמר מאי האי דשלח לי לחנופי ליה. הדר אמר למישרא תיגריה

עין משפט
גַּר מִצֹּהַר

ל:

אִי נָמִי אֲשֹׁדָא. לפיר"ת דמפרש דשודא למי שירצה הדיין ליתן יתן זריץ לומר דהכא היה צעל דין שכנגדו ת"ח והיה ירא שמה יתן לו כדאמר (כתובות פה:) תלמיד חכם קודם גבי נכסי לטוביה ולכן שלח ליה שגם זה ת"ח ויעשה שודא למי שירצה:
הב"ל מודים בעדות דכתיב ועמדו. שסמכו לשני אנשים ולא כתיב ושני אנשים אשר להם הריב יעמדו ועי"ל דקאי נמי אאשר להם ריב דהיינו צעלי דיין וצגמר דין כדאמרין בסמוך דלית לן לאוקומה דומיא דעדים דהוי כגמר דין:
אפרח ע"י בר אווזא. אע"ג דצעין קימה שיג זה הידור כדאמרין פ"ק דקדושין (דף ג.) מ"מ אין איסור שהרי עומד היה ועי"ל דהיא היתה יודעת שצפניה עמד ושלח עשה אלא משום סתימת טענת צעל דינה וצלאו הכי לא דמי לעומד ט מפניו צבית הכסא וצבית המרחץ דהתם ליכא הידור כלל:
והאמר מר בשעת גמר דין כו'. אע"ג דהיה יכול להושיצה כדאמר בסמוך דעשה כצוד תורה עדיף וה"נ עשה כצוד תורה שהיתה אשת חצר איכא למימר שלא רצה להושיצה שלא לסתום טענת צעל דינה אפי' בשעת גמר דין אע"פ שגמר הטענות או שמא אין צאשת חצר לאחר מיתה עשה כצוד תורה עדיף:

אבל איסורא אין חבמה. בסנהדרין פרק כ"ג כגן גדול (דף יח:) דפריך גבי כ"ג מעיד מוהשתעלמא לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו צאיסורא דא"כ אפי' מלך נמי דגבי איסורא לא אמרן שמהא אימתו עליך משום דאין חכמה כו' מיהו מינה דהכא שז ואל תעשה הוא וצפרק מי שמתו צצרכות (דף יט:) מוכח דשרי אפי' צאיסור דפריך גבי המולא כלאים צצגדו פושטו אפי' בשעת מוהלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מלוה משום צזיון המת ומשני שז ואל תעשה שאני וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מלוה שאין לו קוצרים לכך שז ואל תעשה שרי מדע דצקוצים לא דמי כצוד ידיהו פסח ומילה וכן לפשוט כלאים צצוק גנאי גדול כגנאי מת מלוה צצוק פריך מינה אצל הכא גבי עדות ליכא גנאי כל כך ולא שרי צאיסורא אפי' צצז ואל תעשה ודמי ליה גנאי דמלא שק או קופה והתם נמי דפריך ממלא שק וקופה מכ"ש פריך וה"מ לשנויי שז ואל תעשה כדמשני צתר הכי אלא דשפיר משני שאני ממון דאיתיהצ למחילה או שמא אצתי לא אסיק אדעתיה הא שגויא ועי"ל דכשעושין איסור על ידו לא מיקרי שז ואל תעשה והכא כדפירש צקונטרס כגון צצאה אשה לפני חכם להמירה לינשא ותלמיד זה יודע שצעלה חי וצמנין לדיין שאין אפ"י מוציאין ממון על ידו מצעלוי שלא כדין ומלא היאך יצחק. וכן שלא ישב תלמיד בור לפני

אי נמי לשודא דייניי. יש דין שאינו תלוי צראיית עדים ולא צצצוביה אלא צמה שלצ דדיינים נוטה לצכות ולחייב כגון הכך דכתובות (דף פה:) הווא דאמר להו נכסי לטוביה ואתו שני טובייה ואמרין התם שודא דייניי למי שהדיין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה אי נמי לשני שטרות של מוכר שנכתבו ציום אחד ואין ידוע למי מוכר המוכר שטרו

איי נמי לשודא דייניי אמר עולא מחלוקת בבעלי דינין א אבל בעדים דברי הכל בעמידה דכתיב יועמדו שני האנשים אמר רב הונא מחלוקת בשעת משא ומתן א אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דכתיב וַיֵּשֶׁב מִשָּׁה לִשְׁפּוֹט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם לִ"א מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו שני האנשים דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן אמר היכי נעביד אי איקום מקמה מסתחמן טענתיה דבעל דינא לא איקום מקמה וַאֲשֶׁת חֹבֵר הָרִי הִיא כְּחֹבֵר א"ל לשמיעיה צא ואפרח עלי בר אווזא ושדי עלוואי ואיקום והאמר מר מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה ידיתיב כמאן דשרי מסאניה ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב אמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ נמי אמרינן ליה תיב ואי קאי לית לן בה רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא אותביה ואותיב נמי לבעל דיניה אתא שליחא דבי דינא במשז ביה ואוקמיה לעם הארץ ולא אמר ליה רב פפא תיב היכי עביד הכי והא מסתחמן טענתיה אמר רב פפא מימר אמר איהו הא אותבן שליחא הוא דלא מפייס מינאי ואמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי לא ליקדום צורבא מרבנן וליתיב וְעַתָּה מִשּׁוּם דְּמִיחָזִי כְּמֵאֵן דְּסֹדֵר לִיה לְדִינָה וְלֹא אִמְרֵן אֲלֵא דְלֹא קִבִּיעַ לִיה עֵידֻנְיָה וְאֵבֵל קִבִּיעַ לִיה עֵידֻנְיָה לית לן בה מימר אמר בעידיניה טריד ואמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזומר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא וְצֵא שֶׁק אֹו קוּפָה וְאִין דְּרִבּוּ לִיטוֹל הָרִי זֶה לֹא יטוֹל הָנִי מִיָּלִי בְּמִמוּנָא אבל

אי נמי לשודא דייניי. יש דין שאינו תלוי צראיית עדים ולא צצצוביה אלא צמה שלצ דדיינים נוטה לצכות ולחייב כגון הכך דכתובות (דף פה:) הווא דאמר להו נכסי לטוביה ואתו שני טובייה ואמרין התם שודא דייניי למי שהדיין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה אי נמי לשני שטרות של מוכר שנכתבו ציום אחד ואין ידוע למי מוכר המוכר שטרו תחלה אמרינן [שם ד.] שודא דדייניי אף כאן כך שלח לי אס הדין תלוי צשודא דדייניי זה ראוי לצכותו שחכם ולדיק הווא. שודא לשון השלכה כדמתרגמינן ירה צים שדי צימא (שמות טו): **מחלוקס**. ר' יהודה וחכמים: **דציסהו דרז הונא**. משמת רב הונא: **אפרח עלי צר אווזא**. ואשמוד ולא ציין זה שצצילה עמדתי אלא מפני האזוה הפורח וצא עלי: (ט (**דיינים**). ס"א כלומר תמיה על זה מה דהוה עביד רב נחמן ואומר זה לא דבר): **דייניי בישיבה**. והצא לחלוק כצוד היכי עביד דקאים: ומשני **דיסיצ וכו'**. כלומר לא עומד ולא יושב אלא כהדס שימיר הרצועה מן הסנדל: **צעט**. צעט: **דלא מפייס מינאי**. לא עשימי לו טובה ואינו ראוצי: **לא ליקדום וליסיצ**. לפני הדיין קודם שיצא צעל דינו ואפי' יושב שותק: **דמיחוי כמאן דמסדר ליה**. טענתיה וגורס שיחדסוהו צצמטעים דצריו לדיין ועוצר צלא תשא שמע שוא ו (כלקמן): **קנע עידיניה**. שהדיין רצו ויש לו קציעות ללמוד: **שאין דרכו ליטול**. אס היה שלו: **הרי זה לא יטול** אינו מוזהר עליו צלא תוכל להשתעלס שאלמר ו (השתעללמת פעמים שאתה מתעעלס (צ"מ דף ג)): **אצל צאיסורא**. כגון אשה הצאה לפני חכם להמירה לינשא ותלמיד זה יודע שצעלה חי אין חכמה חשוב לנגד ה': **האי עשה**. ועמדו: **והאי עשה**. את ה' אלהיך תירא ו (לצרות תלמדידי חכמים (צ"ק דף מא)): **לא יעשה סניגורו לדבריו**. אס דין ולבו נוקפו לומר שהוא טועה לא יחזיק דצריו להציא ראיות להעמידס שהוא צוס לחזור אלא לכל צדדים יחזור להוציא דין לאמתו: **שלא ישצ סומדי צור לפניו**. לישא וליתן צדין עמו שלא יטעהו: **שלא יצטרף עמו**. ואע"פ שהעדות אמת: **מדבר שקר**. שגורס לפסוק דין על פי שנים עדים ואין כאן אלא עד אחד: **שהוא מרומה**. שלמד ממוך דצרי עדים שאין עדותס אמת:

[[]דרוש מקור[]]

תורה אור השלם

- ↑ ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשופטים אשר יהיו בימים ההם: דברים יט ז
- ↑ יהי ממקרת וישב משה לשפט את העם והעמד הקעל בעל משה מן הבקר עד הקרב: שמות יח ז
- ↑ אין חכמה ואין תבונה ואין עצמה לנגד ה' משלי כא ל
- ↑ מדבר שקר תרחק וקץ וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשעי: שמות כג ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולמיצ קמיה דיינא משום. י"צ גי' הלא"ש אצל הרי"ף גורס קמיה רביה וכן גורס הרמב"ם עיין פכ"א מה"ס:
(ב) שם ומנין לדיין שיועד בחבירו שהוא:

מוסף רש"י

בטש. הפסל (עי' חולין טז). ואין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו, שאזס חשבו הוא ואין דרט ליטול קופה שלו להכניסה מן הסוך לבית שמור, הרי זה לא יטול. ופטור מהשבת אכירה, דילפינן מוהשתעלמא (ב"מ כס). אין חכמה כו'. משונה נגד ה' (ברכות יט.) אין מורס המנה וכצוד ותצונו ויעץ עומדת כנגד חילול השס (ערוכין טג.).

מסורת הש"ס

(א) צבאלמות איתא רבא, (ב) עי"ל לט.), (ג) וגי'סות הערוך ערך כמש צלוצכא מרבנן מכתשינן צעס הארץ לא מכתשינן ע"כ וגס דרש"י דחולין ז: ד"ה צבתס פירס מפציר ומצירו צצצועות (ד) ח"מ ס' ח ספיף צ, (ד) צ"מ דף כט: ע"ש, (ה) סנהדרין פב. עירובין סג. צרכות יט., (ו) צמוצות קו.), (ז) (פ"י סניגרון מלך כמה דאת אמ' קטיגור נעשה סניגור רייף, (ח) (רש"ל גורס צכל המנין ומנין, (ט) עיין צצפר סוס יצועות, (י) צשמות כג, (כ) וצריס כג, (ל) (שם ו), (מ) וקדושין צב.).

תורה אור השלם

- ↑ ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' לפני הכהנים והשופטים אשר יהיו בימים ההם: דברים יט ז
- ↑ יהי ממקרת וישב משה לשפט את העם והעמד הקעל בעל משה מן הבקר עד הקרב: שמות יח ז
- ↑ אין חכמה ואין תבונה ואין עצמה לנגד ה' משלי כא ל
- ↑ מדבר שקר תרחק וקץ וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשעי: שמות כג ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולמיצ קמיה דיינא משום. י"צ גי' הלא"ש אצל הרי"ף גורס קמיה רביה וכן גורס הרמב"ם עיין פכ"א מה"ס:
(ב) שם ומנין לדיין שיועד בחבירו שהוא:

מוסף רש"י

בטש. הפסל (עי' חולין טז). ואין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו, שאזס חשבו הוא ואין דרט ליטול קופה שלו להכניסה מן הסוך לבית שמור, הרי זה לא יטול. ופטור מהשבת אכירה, דילפינן מוהשתעלמא (ב"מ כס). אין חכמה כו'. משונה נגד ה' (ברכות יט.) אין מורס המנה וכצוד ותצונו ויעץ עומדת כנגד חילול השס (ערוכין טג.).

רבינו חננאל

אי נמי לשודא דייניי: אמר עולא אמר רב הונא מחלוקת בבעלי דינין בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין דברי הכל בעמידה. ודיינין בישיבה כדכתיב (ויצמד העם על משה וגו' וכתיב) וישב משה לשפט את העם (ויצמד העם על משה וגו') אימת הוא גמר דין כדבעי דינא למימר איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב. (ל פ"י ערקאת דפטני. תרגום שרוך נעל: אמר רבה בר רב הונא צורבא מרבנן דידע דשהדותא וזילא ביה מילתא למיזל וימסדה קמי דינא דבציור מיניה לא ליזיל. דתנן מצא שק או קופה וכל דבר שאינו דרכו ליטול הרי זה לא יטול. והיינו דכתיב והתעללמת מהם פעמים שאתה מתעלס. כיצד זקן ואינה לפי כבודו. והני מילי עדרות סמוך. אבל איסורא אין חכמה ואין תבונה וגו' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. עמידה העדים עשה הוא שנאמר ועמדו שני האנשים וכבוד תורה עשה הוא שנאמר והדרת פני זקן עשה דכבוד תורה עדיף: פ"י סניגורו כמו מליץ יושר הוא. כלומר יטען לבעל דין היאך יצחק. וכן שלא ישב תלמיד בור לפני

עשה דכבוד תורה עדיף. וא"ת כ"ש צצוד מלך שהרי אינו יכול למחול על צצודו ואצאי אוקמיה שמעון צן שטח לינאי המלך צצפרק כ"ג צבסהדרין (דף יט.) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי צצמוקס שאין חכם מוחל על צצודו חמיר צצוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דליה היא ונעי"ע מוספות וצמים טו. ד"ה מיושב:

[[]דרוש מקור[]]

^[1] גי'סות הערוך ערך כמש צלוצכא מרבנן מכתשינן צעס הארץ לא מכתשינן ע"כ וגס דרש"י דחולין ז: ד"ה צבתס פירס מפציר ומצירו צצצועות (ד) ח"מ ס' ח ספיף צ, (ד) צ"מ דף כט: ע"ש, (ה) סנהדרין

